

*Mr Nenad Manojlović,
Prof. dr Predrag Nemec,
Dr Dragan Drobnyak*

ANALIZA SPECIFIČNIH ODBOJKAŠKIH AKCIJA I KLASIFIKACIJA NJIHOVIH TEHNIČKO - TAKTIČKIH VARIJANTI

Odbojka je sportska igra u kojoj se dve ekipe takmiče sa ciljem da osvoje poen ili da protivnika primoraju da učini grešku. Međutim, ako se ne ukaže mogućnost za takvim načinom nadmetanja onda se nadmetanje ogleda u ispoljavanju elemenata tehnike, taktike kao i određenih aspekata pripremljenosti pojedinca u sklopu celog tima. Da bi takav način mogao biti od koristi godinama se vrše istraživanja kako bi se uvidele razlike u ispoljavanjima već pomenutih karakteristika ili kompaktnosti tima. Za sve što je interesantno u odbojci, osim već pripremljenih tehničko - taktičkih elemenata, zaslužni su najčešće daroviti igrači i treneri. U njoj je dominira znanje tehnike koje donosi prevagu kada se sretnu dva tima približnih kvaliteta. U takvim situacijama, kada su neizvesne utakmice, odbojkaši često reaguju podsvesno te ukoliko su na višem tehničkom nivou reakcije će im biti efikasnije.

Kretanje lopte u odbojkaškoj igri je veoma brzo što prouzrokuje da se i kretanje igrača ubrza. Pored toga, tu su i reakcije na zadatu draž optimalno brže tako da se u pojedinim fazama igre kod igrača mora izgraditi moć predviđanja namera protivnika i suigrača. Tokom nadigravanja odbojkaš treba da u kratkom vremenskom intervalu doneše odluku i sprovede svoju nameru u delo. Može se reći da odbojka kod čoveka razvija motoriku, inteligenciju, sportski duh kao i sociološku crtu ličnosti svakog učesnika i da sve ovo pokazuje njenu celovitu kompleksnost.

Na postizanje zapaženih rezultata nekog tima utiče veliki niz faktora, a pre svega, kako je ranije navedeno, perspektivni igrači, tim stručnih trenera i organizacija kluba od koje zavisi ostvarenje strateškog plana. U okviru jedne postave često se nalazi šest različitih igrača i to po tehnici, taktici, fizičkim predispozicijama, karakternim crtama ličnosti, sociološkim svojstvima i sportskoj motivaciji. Stvaranje tima i njegovo komponovanje za svakog trenera predstavlja veliko stručno znanje i svojevršno majstorstvo. Organizacija kluba na čelu sa upravom treba da ima perspektivnu strategiju vođenja kluba koja je usklađena sa mogućnostima samog tima.

Poslednjih godina se u savremenoj odbojci oseća blaga kriza duha nadigravanja koja je prouzrokovana određenim pravilima igre. U početku promena pravila nije bilo očigledno šta se sve može usavršavanjem proizvesti u nadigravanju. Tako su nastale promene pravila koje predstavljaju ograničenje prirodnog toka igre. To su ograničenja koja se suprostavljaju duhu igre: vremenska ograničenost izvođenja servisa, zabrana blokiranja izvedenog servisa, zabrana smećiranja izvedene servis lopte... Uz ove zabrane ide i pokušaj uvođenja inovacija, kako onih koje se suprostavljaju duhu igre (npr. igra na vreme), tako i onih koje su doprinele uspešnom razvoju same igre (npr. brojanje poena bez promena servisa). Najbolji primer tome i je zabrana blokiranja servisa u savremenoj odbojci gde je inovativni pristup izvođenju servisa postao glavna snaga vrhunskih ekipa.

Njegova dominacija je prouzrokovala uvođenje uloge libera kao produkta želje da joj se suprotstavi, što je dalo određene rezultate ali još uvek nedovoljne da se obogati odbojkaško nadmudrivanje. Pored toga, promenom načina obeležavanja igrališta (brisanje graničnih spoljnih linija i različito bojenje zona) može se doprineti boljem uočavanju mesta dodira lopte sa tlom i na taj način olakšati sudijama donošenje odluke.

Primena savremene trenažne tehnologije omogućava nove pravce u odbojkaškom stvaralaštvu, ali oni nisu trajni već se učestalo menjaju i usavršavaju u zavisnosti od potreba koje nalaže sama evolucija odbojkaške igre, pa je iz tog razloga teško doći do vrha sportskog stvaralaštva, a još teže na njemu ostati. Biti na vrhu navodi trenere stvaraocima da se neprekidno usavršavaju što će im omogućiti uvođenje inovacija u trenažnu tehnologiju. Napredovanje odbojkaške igre ne ide samo u pravcu evolucije metoda trenažne tehnologije, već ide i ka razvijanju laboratorijske selekcije, kompozicije tima, usavršavanju sistema igre i njihove taktike.

Današnja takmičenja se odvijaju kao “rat u malom” i svaka inovacija u sistemu treninga je dragocena a naročito u tom osetljivom tehničko - taktičkom polju. Sagledavanje akcija i sistema koji su se nekada igrali na vrhunskom nivou treba da otvore put za kvalitetniju odbojku. Aktuelna odbojka sve više liči na šablon koga će razotkriti protivnički skauti ili treneri. S druge strane, odbojka koja se igrala pre dvadeset, trideset godina sadrži veliki broj korisnih segmenata koji su u okviru ovog istraživanja naučno - metodički obrađeni i pretočeni u novi pravac koji može da je usmeri ka iskorišćavanju celokupnog igračkog potencijala i da je zadrži na pijedastalu kao jednu od najboljih sportskih igara.

Iako su pojedini odbojkaši dostigli vrhunski nivo u tehničkom pogledu, postoje nove neotkrivene tehničko - taktičke finese koje bi se mogle primeniti i još više usavršiti. Cilj i zadatak ovog istraživanja bio je da se odbojkaške majstorije ili specifične situacije izvuku iz zaborava, klasifikuju, metodološki obrade i iskoriste kako bi se u budućnosti igralo sa jednim neuporedivo većim bogatstvom u svim aspektima.

Tehnikom posmatranja (inspekcije) najčešće se prikupljaju podaci o pojavama koje je teško egzaktno izmeriti, tj. izraziti standardnim parametrima. U ovoj tehnici je vizuelni doživljaj eksperta osnovni kriterijum za izbor i tumačenje rezultata. Budući da su predmet posmatranje specifične, često veoma složene pojave, logično je da ekspert može biti samo visoko stručna, obrazovana osoba, dobro upoznata sa problematikom posmatrane pojave. Postoje različite vrste tehnika posmatranja od kojih se najčešće navode: *posredno i neposredno posmatranje* kao i sistematsko posmatranje u koje spadaju *analiza situacije i model kratkih vremenskih uzoraka*. Neposredno posmatranje se primenjuje u situaciji kada se pojave, predmeti, lica i događaji prate simultano sa odvajanjem konkretne radnje, u ulozi aktera događaja ili *pregledavanjem video snimka*.

Uzorak na osnovu kojeg se pristupa klasifikaciji i obradi podataka predstavlja stosedamnaest odbojkaških akcija koje oslikavaju sledeće situacije:

- karakteristične akcije u napadu koja može da donese nove tehničko - taktičke varijante u nadmudrivanju protivničke ekipe
- akcije u kontranapadu koje oslikavaju brz prelazak iz odbrane u napad
- specifične i efikasne varijante izvođenja servisa

- varijante tehnika dizanja
- specifični elementi primene tehnike igre u odbrani od servisa
- karakteristični elementi tehnike igre u odbrani od napada i kontranapada
- kombinacija više navedenih situacija iz kojih proizilazi kompleksna i taktički ispravno rešenje
- najzanimljiviji i tehničko - taktički najbogatiji poeni koji stavljaju “šlag na tortu” i daju novu dimenziju odbojci kao sportskoj igri

Naučna klasifikacija ne samo da unosi red u sistemu više pojmova različitog stepena sličnosti i razlika, već omogućava i otkrivanje izvesnih zakonitosti koje koje proističu iz njihovih međusobnih relacija. Klasifikacija nije samo puklo razvrstavanje i formalno sređivanje pojmova u okviru jedne klase, već i saznajni proces u kojem se dolazi do značajnih informacija o pojedinačnim pojmovima, kao i o celokupnom sistemu pojmova. Pronalaženje novih tehničko - taktičkih varijanti za vrhunska takmičenja je u stvari cilj i srž ovog istraživanja kao i njegov naučni doprinos za teoriju i praksu.

Analizom uzorka izvršena je klasifikacija analiziranih akcija na osnovu delova odbojkaškog nadigravanja u okviru kojih je primećen specifični element izvođenja neke tehnike ili taktike. Klasifikacija analiziranih akcija obuhvata:

- ❖ Segmente odbojkaškog nadigravanja u napadu:
 - ✓ Specifične akcije u napadu (posle prijeme servisa i kontranapada)
 - ✓ Specifične tehnike izvođenja servisa
 - ✓ Vrste tehnika dizanja i njene specifičnosti
- ❖ Segmente odbojkaškog nadigravanja u odbrani:
 - ✓ Specifične primene elemenata tehnike igre u odbrani od servisa
 - ✓ Specifične primene elemenata tehnike igre u odbrani od napada
 - ✓ Specifične primene elemenata tehnike igre u odbrani od kontranapada
- ❖ Najzanimljiviji i tehničko - taktički najbogatiji poeni.

Segmenti odbojkaškog nadigravanja u napadu:

1. Specifične akcije u napadu (posle prijema servisa i kontranapada)

Akcije koje spadaju u ovu klasifikaciju predstavljaju saradnju jednog ili više napadača sa dizačem u cilju nadmudrivanja protivničkog bloka. Najčešće su u pitanju akcije varke ili ukrštanja napadača. Kada su specifične situacije u pitanju, kombinacija almi različitih vrsta je najučestaliji vid napada iz prednje zone. Zanimljiv detalj predstavlja različita kombinacija sa smečerom iz zone tri u napadu i kontranapadu. Pošto su se napadi iz zadnje zone igrali ređe nego što je slučaj sa današnjom snažnom odbojkom koja je iznedrila ulogu „korektora“, raznovrsnost napada iz prve linije je bio neuporedivo bogatiji.

2. Specifične tehnike izvođenja servisa

Različite tehnike izvođenja servisa čine riznicu nekadašnje odbojke koja je danas većim delom zakopana u zaboravu. Nažalost, danas se ne može videti raznovrsnost servisa kako u jednoj ekipi, tako ni kod jednog igrača. Moment iznenađenja i nadmudrivanja protivnika prilikom promene vrste servisa ili mesta odakle se servis izvodi danas

se ne smatra bitnim načinom osvajanja poena. Karakteristike ranijih servisa kao što je centrični sudar šake sa loptom, čime bi se dobila lelujavost koja bi veoma otežala prijem, danas je zamenjena snagom sudara. Bočni lelujavi servis, servis sa kapicom ili palcem unutar šake i servis sveća su samo neki od servisa koji bi mogli doprineti napretku i bogatstvu današnje, u ovom segmentu jednolične odbojke.

3. Vrste tehnika dizanja i njene specifičnosti

Uloga dizača je sigurno najvažnija karika u igranju odbojke. Tri osnovne tehnike koje postoje i danas sa svojim stilskim varijacijama su trougao, olovke i katapult. Za koju tehniku će se dizač odlučiti zavisi kako od individualnih tehničkih sposobnosti, tako i od situacije u kojoj se nalazi. Pošto situacije zavise od položaja dizača i mesta njegovog kontakta sa loptom toliko različite da ih je teško i nabrojati, dizač mora ovladati svim tehnikama i njihovim varijacijama da bi u datoj situaciji imao mogućnost adekvatnog izbora.

Segmente odbojkaškog nadigravanja u odbrani:

1. Specifična primena elemenata tehnike igre u odbrani od servisa (prijem muškim, ženskim čekićem ili prstima)

Dominacija odigravanja ženskim (otvorenim) čekićem, tj. odbijanje lopte podlakticama, jedan je od ključnih razloga nastanka današnje „snažne“ odbojke. Usvajanje muškog (zatvorenog) čekića, tj. dodavanje lopte „kašikom“, smatra se dužim procesom u obučavanju, ali svakako delotvornijim kada je u pitanju odbojka budućnosti. Pored toga, danas se prilikom prijema servisa često izbegava odbijanje prstima koje bi bilo mnogo preciznije u dodavanju primljene lopte dizaču, što bi njemu olakšalo organizovanje napada i omogućilo igru sa većim izborom.

2. Specifična primena elemenata tehnike igre prilikom odbrane od napada (blokiranjem, muški i ženski čekić ili čekić jednom ili obema rukama, hipotenarikom i određenim delovima noge)

Specifični oblici odbrane su različite vrste blokiranja i različite tehnike igre u polju. Blokiranje nema uvek cilji da se direktno poentira, već može biti izuzetno korisno u pokrivanju određenog dela polja, tj. da omogući lakše postavljanje igrača u odbrani. Defanzivno blokiranje se u savremenoj odbojci retko primenjuje iako, kada je odbrana uigrana, ova vrsta blokiranja može biti od velike koristi za napad. Preporučljive varijante savremene tehnike u odbrani osim muškog i ženskog čekića mogu biti i čekić jednom rukom (otvorenom šakom ili pesnicom) hipotenarikom ili određenim delovima noge.

3. Specifična primena elemenata tehnike igre prilikom odbrane od kontranapada (blokiranjem, muški i ženski čekić ili čekić jednom ili obema rukama, hipotenarikom i određenim delovima noge)

Iako su elementi tehnike u odbrani od kontranapada isti kao prethodni, u tehničko - taktičkom smislu mogu biti itekako različiti. Nije neophodno uvek koristiti isti raspored igrača u odbrani od napada i kontranapada isto kao što nije poželjno koristiti iste akciju u napadu i kontranapadu što opet zavisi od kvaliteta protivnika.

Neophodna klasifikacija navedenih tehničko - taktičkih varijanti omogućava da se otkriju uzroci današnje odbojke, tj. odbojke u trendu, što navodi eksperte iz ove oblasti da se posvete pronalaženju određenih inovativnih metoda prilikom obuke budućih vrhunskih odbojkaša kako bi doprineli raznovrsnosti i maštovitosti buduće odbojke koja će samim tim biti i mnogo interesantnija. U svakom slučaju, preostaje i mogućnost promene određenih pravila igre koja bi vratila duh nadigravanja što bi dalo podjednaka prava, kako igračima napada, tako i igračima odbrane.

LITERATURA:

Bjelica, S., Maksimović, N., «Deferminisanost ostvarivanja uspešnih rezultata sportista», *Sport mont* 2-3/04, 2004., Podgorica.

Drobnjak, D., *Značaj odbojkaške laboratorijske selekcije u stvaranju i vođenju vrhunskih odbojkaša*, Doktorska disertacija, 2007, Fakultet za menadžment u sportu, Univerzitet „Braća Karić“, Beograd.

Momirović, K. i saradnici, «Neke antropometrijske karakteristike vrhunskih sportista», *Fizička kultura* 2, 1978., Beograd.

Momirović, K. i saradnici, *Selekcija vrhunskih sportista*, SIZ za fizičku kulturu Hrvatske, Zagreb, 1987.

Nejić, D., *Razlike u nivou morfoloških karakteristika i motoričkih sposobnosti odbojkašica u odnosu na rang takmičenja*, Doktorska disertacija, Fakultet fizičke kulture, Beograd, 2000.

Nemec, P., Procena perspektivnosti postignuća jugoslovenskih odbojkaša, Doktorska disertacija, Fakultet fizičke kulture, Beograd, 1994.

Nemec, P., *Prognostika u sportu*, I Međunarodna konferencija „Menadžment u sportu“, Univerzitet „Braća Karić“, Beograd, april 2005.

Nemec, P., *Primena EKS testa u sportskom praksisu*, II Kongres CSA i III Naučna međunarodna konferencija CSA, Bijela (Herceg Novi), 2006.

Rađo, I., Talović, M., «Univerzalni model selekcije za vrhunsko sportsko stvaralaštvo», *Sport mont* br.8-9/05, 2005., Podgorica.

Tomić, D., Glavović, S. i Nemec, P., *Principi i primjeri procene perspektivnosti odbojkašica i odbojkaša*, Svijetlost OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo, 1983.

Tomić, D. i Nemec, P., *Odbojka u teoriji i praksi*, SIA, Beograd, 2002.

Vuković, M., «Klasifikacija grupa odbojkaša na bazi morfoloških karakteristika i motoričkih sposobnosti», *Fakultet fizičke kulture, Zbornik radova* br.6/92, 1992., Novi Sad

Zaciorski, V., «Selekcija u sportu», *Trenerska treibina* 3, 1974., Beograd.

Židišin, M., «Izbor talentovane omladine za odbojkaške selekcije», *Telesna Vychova Mladeže* 4, 1976., Prag.

Životić, D., *Upravljanje sportskim treningom*, Ministarstvo sporta i omladine u Vladi Republike Srbije, Beograd, 1999.

SUMMARY

The classification of technical and tactical variables enables to discover the causes of modern volleyball's (trendy volleyball) beginning and makes the experts to dedicate themselves to discovering new innovation methods for first - class volleyball players' training. This kind of methods would contribute to variety and imagination of the future volleyball that is going to be much more interesting. Anyway, there is also a possibility of changing some game rules and getting back the spirit of outplay by giving the equal rights to the attack players as well as to the defence players.

Zgrada Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću